

Goede voorbeelden kunnen in de prijzen vallen

Eenmaal in de twee jaar reiken Gedeputeerde Staten van Gelderland de Gelderse prijs voor ruimtelijke kwaliteit (GPRK) uit. Met deze prijs willen zij voorbeeldige projecten of gebieden in het zonnetje zetten. Het gaat om projecten of gebieden die op enigerlei wijze laten zien en ervaren welke ruimtelijke kwaliteit is gerealiseerd en hoe deze tot stand is gekomen. Omdat Gelderland niet werkt vanuit een eensluidende definitie van ruimtelijke kwaliteit, benadrukt zij het dialoogkarakter van het (inter)subjectieve begrip. En dat betekent dat vooral het goede gesprek de basis is om te ontdekken wat de kwaliteit van de ons omringende fysieke leefomgeving is of zou moeten of kunnen zijn. Het uitschrijven en organiseren van een prijs helpt daarbij.

Elke editie krijgt een thema

De eerste keer dat de Gelderse prijs voor ruimtelijke kwaliteit is uitgereikt, was in 2006. Omdat dit goed bevallen was is bij reglement bepaald dat de prijs om het jaar wordt ingezet. Elke editie krijgt een thema. Het thema bepaalt de zoekrichting en geeft specifieke kleuring van het begrip ruimtelijke kwaliteit. Zoveel mogelijk wordt aangesloten bij actuele ruimtelijke ontwikkelingen of maatschappelijke discussies. Of het is gewoon tijd om een onderwerp of sector voor het voetlicht te brengen. Het thema wordt telkens vastgesteld door GS en de daarbij behorende uitvraag.

Overzicht thema's

2006: Nieuw Gelderland

2008: Functieveranderingen in stad en land

2010: Samen leven in Gelderland

2012: Bouwen aan identiteit

2014: Ademruimte

2016: Gebieden met passie

Het start met de uitvraag

Voor elke editie van de GPRK wordt in de lijn van het thema de uitvraag geformuleerd. Eigenlijk is het een uitnodiging om goede voorbeelden aan te dragen. Voorbeelden over het wat en hoe van de ruimtelijke kwaliteit in Gelderland. En het moeten altijd gerealiseerde voorbeelden zijn of grotendeels gerealiseerd. Dit is een belangrijk kenmerk van de GPRK. De uitvraag gaat richting diverse partijen. De eerste vijf edities waren louter gericht aan onze gemeentelijke partners. Vanaf editie 6 is de doelgroep nadrukkelijk verbreed en worden ook andere partijen uitgenodigd, zoals waterschappen, maatschappelijke organisaties, burgercollectieven, etc. Deze verbreding is bedoeld om zoveel mogelijk mensen uit te dagen om iets van hun trots voor een geslaagd project of gebied te laten zien.

Goede voorbeelden worden genomineerd

Vanuit de organisatie wordt de brede doelgroep gevraagd om het project of gebied beknopt te kenschetsen en in te sturen. Resultaat van deze uitvraag is een longlist van goede voorbeelden. Gemiddeld genomen gaat het om 50 a 60 voorstellen. Een provinciaal selectieteam kiest uit de lange lijst de genomineerden. Deze shortlist wordt

door GS vastgesteld. Genomineerden ontvangen bericht en worden benaderd om meer toegespitste informatie te leveren. Bij de laatste edities is dat via interviews gegaan, al dan niet met veldbezoeken. Deze informatie is voor de jury en voor het later in het traject samen te stellen boek.

Een jury gaat aan de slag

Voor elke editie wordt een nieuwe externe – onafhankelijke – jury samengesteld, waarbij rekening wordt gehouden met het gekozen thema. In die zin dat passende deskundigen deel gaan uitmaken van de jury die tot nu toe telkens onder de bezielende leiding van Jan Terlouw, voormalig Commissaris van de Koningin in Gelderland, heeft gestaan. De jury gaat – na onderlinge kennismaking – aan de slag met het opstellen van criteria en met het kennisnemen van de nominaties. Bij de eerste editie hebben we de genomineerden gevraagd om twee grote tentoonstellingspanelen in te zenden. In de andere edities hebben we zelf werkschriften gemaakt op basis van informatie van de indieners. In een aantal edities hebben we voor de leden van de jury veldbezoeken georganiseerd. In de laatste editie hebben we een zogenaamde ‘gebiedenparade’ gehouden. Zo werkt de jury telkens weer op een andere wijze. Mooi is het om mee te maken hoe beraadslagingen verlopen en welke kwaliteitsgesprekken er worden gevoerd. En dat het altijd mogelijk is om een winnaar aan te wijzen. Maar daar zorgt Jan Terlouw dan ook goed voor.

Het publiek doet ook mee

De GPRK hecht naast het vakmatige oordeel van een jury ook aan het oordeel van het publiek. Daarom heeft elke editie ook een ‘e-voting’, op ons forum Maak Gelderland Mooier. Het publiek mag aangeven welk project of gebied volgens haar de sterkste papieren heeft voor de ruimtelijke kwaliteit van Gelderland. Natuurlijk is het gehalte aan publiciteit dat door de genomineerden zelf wordt gegenereerd, een niet te verwaarlozen factor in deze publieksprijs. Maar goed, het levert altijd een mooi inzicht op hoe het publiek kijkt naar de projecten of gebieden. In editie 4 kwamen juryprijs en publieksprijs op het zelfde project terecht: Botterwerf in Elburg. In de andere gevallen waren het altijd verschillende winnaars. Sinds de laatste editie worden beide winnaars gelijk beloond.

Een boek hoort erbij

Een belangrijk element van de GPRK is het uitbrengen van een mooi boek, waarin de genomineerden kleurrijk en aanstekelijk worden geportretteerd. Dit vergt altijd een stevige voorbereiding. Een fotograaf gaat op pad. Een redacteur houdt interviews. Een ontwerper geeft vorm aan het boek. Soms is nog een illustrator aan de slag of zijn schrijvers aan het werk gezet voor aanvullende essays. Het juryrapport maakt integraal onderdeel uit van het boek. Met dit boek laten we zien hoe mooi Gelderland is. Hoe op verschillende plekken in de provincie daadwerkelijk gewerkt is aan de ruimtelijke kwaliteit en dat dat op verschillende manieren gebeurt. De lezer is uitgenodigd om zich te laten inspireren door deze voorbeelden en zich zelf de vraag te stellen: wat vind ik er van of hoe zou het in mijn of onze situatie kunnen uitpakken? Het boek mag ook een gids zijn om erop uit te trekken en zelf de betreffende plekken of gebieden te beleven.

Manifestatie als slotakkoord

Elke editie van de GPRK wordt afgesloten met een manifestatie. Een grote bijeenkomst, meestal op een plek waar als vanzelf het thema op een natuurlijke manier kan worden

ervaren. Een programma voor de dag geeft structuur en bestaat door de bank genomen uit inleidingen, beschouwingen en workshops om vervolgens uit te monden waar iedereen uiteindelijk voor is gekomen, namelijk de bekendmaking van de winnaars en de uitreiking van de prijzen. Dit gebeurt na de voordracht van het juryrapport door Jan Terlouw. Hij weet dat op haast onnavolgbare wijze te doen en toehoorders gaan als vanzelf mee in de overwegingen van de jury. Met natuurlijk een kleine ingehouden teleurstelling wellicht, als je niet tot de winnaars behoort. Maar dat mag de pret niet drukken, wat het ook nooit heeft gedaan. Elke uitkomst is misschien discutabel – en dat mag ook omdat over kwaliteit de dialoog of het debat gevoerd moet worden – maar voor het moment zijn er winnaars gekozen en daar heeft men het mee te doen. Maar zijn niet alle nominaties winnaars? Immers mooie voorbeelden van ruimtelijke kwaliteit in Gelderland. De ‘echte’ winnaars dienen hun gewonnen geld in te zetten voor het project of gebied waarmee ze aan de GPRK hebben meegedaan.

Alles overziend en vooruit kijkend

Met het organiseren en uitreiken van de Gelderse prijs voor ruimtelijke kwaliteit heeft het bestuur van Gelderland een mooi instrument in handen om het brede en ietwat abstracte begrip ruimtelijke kwaliteit te agenderen en communicatief te maken. Door mooie en goede voorbeelden te verzamelen uit de alledaagse, ruimtelijke praktijk van Gelderland wordt antwoord gegeven op de vraag wat ruimtelijke kwaliteit is en kan zijn in onze provincie. Eenmaal in de twee jaar is een goed ritme. Niet alleen vanwege organisatie maar ook omdat er dan voldoende voorbeelden – al naar gelang het thema – ‘uit de markt’ te halen zijn, die werkelijk sprekend en beeldend zijn voor onze kwaliteitszorg.

Het inzetten van een prijs werkt verbindend en verrijkend. Verbindend omdat rondom uitvraag en nominatie veel energie vrijkomt om vooral trots te kunnen laten zien wat men aan resultaten heeft bereikt en verrijkend omdat aan de hand van deze inbreng van passievolle betrokkenen meer en meer inzicht wordt verkregen hoe kwaliteit er uit ziet en hoe het werkt in Gelderland. En dat alles vieren we – en dat mag ook wel eens – gepast uitbundig. Vieren omdat wat goed is en geslaagd echt in de etalage gezet mag worden. Doe er je voordeel mee, zeggen we dan. Leuk is het om te zien dat er ook andere provincies zijn die aan prijzen voor ruimtelijke kwaliteit doen. Zo heeft provincie Brabant de Brabantse Stijlprijs en provinsje Fryslân de Anita Andriesenprijs. Het zou mooi zijn als alle provincies prijzen gaan uitreiken.

En de toekomst? We kunnen voorlopig even door. De zevende editie van de GPRK staat op stapel. Er is nog voldoende speelruimte om de prijs voortdurend in te kleuren en levendig te houden. Onze thema-aanpak heeft die ruimte in zich. Maar ook kan er telkens aan verschillende knoppen gedraaid worden zodat onderdelen als initiëren, selecteren, jureren, portretteren, manifesteren net weer even anders worden ingevuld, zonder de waardevolle continuïteit en herkenbaarheid te verliezen. Misschien dat met het vaststellen van de op handen zijnde Omgevingswet we voortaan moeten gaan spreken over een prijs voor omgevingskwaliteiten. Dat zien we tegen die tijd dan wel.

Het komt wel eens in de praktijk voor dat ik in een project zeg: “voer het project zo uit dat het niet lang na realisatie genomineerd gaat worden voor de Gelderse prijs voor ruimtelijk kwaliteit”. Dan moet er wel iets zijn gerealiseerd waar omstanders en

betrokkenen van zeggen: “kijk, hier doen we het zo, we doen het goed en we doen het met kwaliteit, we zijn trots”.